

rikai köztársaság valódi érdeke, és az amerikai nagyhatalom érdeke nem azonos. „A legrosszabb, ami országunkkal történhet, hogy esetleg megnyeri a háborút.”

Míg Weiss társadalmi hosszmeteszében egy nép történelmének képletét követtük nyomon, McCarthy társadalmi keresztmeteszében e történelmet egy adott korban formáló emberek sorakoznak elénk a lehető legközvetlenebbül. Helyesebben ilyen közelről csak az egyik oldalt, a manipulált, vagy manipuláló amerikaiit, vagy a „hamis tudattal” rendelkező vietnamit ismerjük meg; a partizánok láthatatlan, de közvetve mégis főszerepet játszó tényezői a műnek. Tárgyilagosság és szenvedély, ironia és düh, filozófiai fejtegetések és remek pszichológiai megfigyelések váltakozása még inkább feszültséggel telíti az amúgy is drámai dokumentumanyagot. Weiss az amerikai politika lényegét vette célba, McCarthy a jelenségek hosszú sorának abszurd, antihumánus voltát bebizonyítva jut el ugyanahhoz a konklúzióhoz. Kivezető utat, megoldást keres Mary McCarthy. Bírálja az amerikai átlagpolgárt, aki valamilyen megváltóban bíz, és sikerül rádöbbenenie az olvasót: Vietnamért így, vagy úgy, de mindannyian felelősek vagyunk.

Ez a felelősségtudat vezette a *Sárkányjáték* antológia fiatal alkotógárdáját is. A vietnami mesék és mondák *Az arany teknősbéka* címen megjelent kötetét (1956.) még vietnami fordítás eredményeként kaptuk kézhez. A *Sárkányjáték* versének nyersfordítása, a válogatás, néhány műfordítás, a jegyzetek és a színvonalas utószó megírásával együtt Szegő László érdeme. Az úttörő, tudunkkal szocialista országok viszonylatában is első ilyen nagyméretű vállalkozás eredményeként elénk táruló száz költeményből egy távoli nép páratlan érdekességű, gazdag, bár fülünknek kissé idegen folklórját ismerhetjük meg. A kötet fordítóinak bizonyára nem könnyű feladat volt megbirkózni az európai folklórtól sok tekintetben oly különböző formavilágú költészet hiteles tolmácsolásával. A fordítóknak nem is mind-egyike tudta elkerülni a veszélyt: a magyar népköltészetre jellemző és a vietnami-tól minden bizonnyal idegen képek, fordulatok alkalmazását. Szegő tízoldalas, tömör utószava közelebb visz minket ehhez a számunkra sokszor érthetetlen, „ismeretlen” országhoz. Végigkíséri e távoli népköltészet fejlődését, összefüggésében az idegen, főleg kínai hatásokkal, elkülönítve e folklór egyes típusait, felvázolva sajátos formai és interpretációs jellemzőit, s egyben utal a kötet forrásanyagára is. Megtudjuk, hogy ez a kötet egy napjainkban is élő, sőt napról napra keletkező népköltészetet juttat el hozzánk. Sajátos szimbiózisban találjuk e költészetben a huszadik század e világpolitikai tényezővé vált harcát a vietnami nép ősi hiedelemvilágával. A primitív népeknek a természet leigázásáért folytatott küzdelme fonódott össze e versekben az évezredes osztály- és idegen elnyomás elleni harccal.

1969 nyarán a szegedi József Attila Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kar egyik történelemfelvételi vizsgáján több jelesen érettségizett jelentkezőnek tették fel mellékesen e kérdést: Ismernek-e vietnami témájú irodalmi alkotásokat? A jelöltek hosszas gondolkodás után nemmel válaszoltak. Nem könyvkiadásunkat terheli érte a felelősség!

BOTOND ÁGNES

VERS

LADÁNYI MIHÁLY: A TÚLOLDALON

Németh László szólott arról valamikor, hogy az írókat gyakran „fantomizálja” a közvélemény és a kritika. Ladányi Mihálynak is van egy ilyen „fantom-képe”: elégedetlenkedő és hetyke lázadónak szokták tartani, aki polgárpukkasztó csínyeken töri a fejét, s legszívesebben trágár szononokkal bosszantaná a közönség finom fülét. Ő lenne irodalmunk modern szegénylegénye, kócos igrice, amolyan különös átmenet François Villon és Ernesto Che Guevara között.

Pedig Ladányi — s ezt *A túloldal* című új kötete is igazolja — ennél súlyosabb költő és igazabb ember. Lázadása nem gesztus, nem polgárpukkasztó játék, ha-

nem őszinte emberi magatartás, amely felismerésekre épül, s amelynek etikai hitele van. Ladányi ugyanis abban különbözik hazai „guevaraistáink” átlagától, hogy nem egy pesti eszpresszóban ábrándozik a trópusi partizánháború esélyein, hanem „itt és most” töpreng a magyar társadalom fonákságain. Che Guevara alakjának ebben az összefüggésben csak etikai szerepe van: egy forradalmi magatartás világi szentje ő, aki személyes példájával és áldozatával buzdít helytállásra, int igazságkeresésre. Ez az értelmezés alakította Ladányi Che Guevara emlékére írott rekviemjét vagy vallomását: a *Zene gitáron* című hosszabb költeményt. Nem véletlenül ez az oratóriumszerű vers az új kötet lehangsúlyosabb darabja; ez összegzi mindazt a gondolati és indulati anyagot, amit *A túloldalon* kifejezni kívánt. A többi vers csak konkrétabb teszi, vagy más-más hangnembe hangszereli a Guevara-versben kifejtetteket.

A bolíviai partizánharc vértanúhalált halt vezére — mint mondtuk — etikai példát, etikai kánont jelent. A költő vizsgálatai természetszerűleg a mai magyar társadalomra irányulnak, s ezek a vizsgálatok váltják ki indulatait is. Ladányit az a jelenség foglalkoztatja, amit Fejes Endre közismert regénye nyomán „hábetlerizmusnak” keresztelt el a kritikai irodalom. Vagyis az, hogy a dolgozó osztályok képviselői nem a felszabadult ember öntudatos és kulturált életrendjét élik, hanem egyfajta kispolgári életformában helyezkednek el. Hogy a hatalom gyakorlása, a világ átalakítása helyett beérik azokkal az olcsó örömmökkel, amit a tánczene, a kártya, a sportrajongás vagy a konzum-civilizáció más efféle terméke nyújtani tud. Vagyis, hogy a „teljes ember” marxi igényének megvalósulását egy kispolgári életvitel elterjedése váltja fel. Az emiatt érzett aggodalom hatotta át Fejes regényét, s most ez jelentkezik Ladányi Mihály verseiben is. *A túloldalon* költője kritikával és szánalommal fordul azokhoz a rétegekhez és tömegekhez, amelyet máris rabul ejtett a kispolgári életvitel és gondolkodás. A *Levelezőlap*, a *Nélkülünk*, a *Quiz*, a *Kalendárium* ennek a szánalomnak — s a kritikán is áthangzó szolidaritásnak — a költői dokumentuma.

A lírai képekben felrajzolt s kritikailag kommentált életjelenségekkel szemben a szabadon megvalósuló emberi személyiség lesz Ladányi eszménye, még akkor is, ha ezt a szabadságot és humánumot a szegénység keretezi. A szegénység képeit Ladányinak is sikerült átpoetizálnia, ey valóságos emberség szimbólumaivá avatnia. *Talán ezért* című versében ilyen poétikus és jelentés-gazdag képekben idézi meg a szegényes környezetben kivirágzó szerelmet: „Csenevészek voltunk és elesettek, / feltört vikendházakban háltunk együtt / s kölcsön-fekhelyeken. / Amikor írtam, / papíromat térdre terítettem, / s térdedről szállt fel énekem.” Általában *A túloldalon* boldogabb pillanatait a szerelem élteti: a költő közösségigényét legfőként az ilyen szerelmi pillanatok tudták csak kielégíteni.

Mert máskülönben *A túloldalon* versvilága meglehetősen komor világ. Ladányi belső szorongással figyel a „hábetlerizmus” tüneteit, a társadalmi denivellálódás, az immobilitás példáit. Ez a szorongás — bármennyire sajnálatos lehet máskülönben — költészetének mégis előnyére vált. A hetyke lázadás hangjai után elmélyültebbé, magasabbá és meditatívva alakította költészetét. Fogékonyá tette a tragédia élménye iránt, lenyeste igrices külsőségeit. Am szerencsére mégsem eredményezett melabút, hanem tudatosságot és cselekvésvágyat. A tragikusabb élmények csak megerősítették Ladányi eredendő elkötelezettségét, szolidaritását a dolgozó ember iránt. Erről a fenntartott elkötelezettségről és cselekvő etikáról vallanak az *Egyenlet* arspoetica-értékű sorai:

Nincsenek keserű bánataim —
soha nem voltak nagy örömeim.
Nem rajongok díszes istenekért —
soha nem láttam őket meztelen.

Nem öltem háborúban — nem tudok
úgy beszélni a békéről, hogy az
ör mesterek áthelyezésüket
követeljék az Údvadseregbe.

Félretoltak és koplaltattak engem,
hát félelmetes dicsőségre vágyom —
én a kenyérről akarok beszélni,
s hogy mindenütt hallják az éhesek!

A túloldalon ezt a költésztant követi: az új versek éppen ezért örvendetes gazdagodást és fejlődést jelentenek. (Magvető Könyvkiadó 1969.)

POMOGÁTS BÉLA